

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד ב"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ו' / גליון רכו

ערש"ק פרשת נשא ה'תשס"ט

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נשא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רכז), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213
(718) 732-9017

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237
(718) 628-6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור הא דקרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח נמנו שתיים עשרה פעמים ולא נמנו יחד כהקרבנות למשכן; הסברת הקשר בין הא דהנשיאים "היו שוטרים עליהם במצרים" ו"עמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל" לבין הקרבת הקרבנות שלהם.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח שיחה ב לפרשתנו)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר ההשכל הנלמד ממשא בני גרשון ובני מררי.

(ע"פ לקו"ש ח"ג ע' 16 ואילך)

קב חומטין / ביאור ה"שלושה דברים" שאמרו אנשי כנסת הגדולה, בדרך החסידות.

(ע"פ רשימת "פרקי אבות שב"ת" [ח' מו])

חידושי סוגיות

יקשה בפסק הרמב"ם מה שכתב הדין דנשיאה בכתף רק לענין ארון, ויסיק דעיקר מצוה נתייחדה לארון / יקשה בכמה פנים בדברי הרמב"ם בהלכה זו, מקומה ומקורה / יחדש דדין נשיאת ארון נשתנה לגמרי בגדרו משאר כלים והוא דין בכבוד הארון עצמו / עפ"ז יבאר מ"ש הרמב"ם גבי דין כבוד בס"ת.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כה עמ' 49 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

סיפור במעלת ההשתתפות בצער הזולת.

(פתגמים מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

”הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקודים”

ביאור הא דקרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח נמנו שתיים עשרה פעמים ולא נמנו יחד כהקרבנות למשכן; הסברת הקשר בין הא דהנשיאים ”היו שוטרים עליהם במצרים” ו”עמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל” לבין הקרבת הקרבנות שלהם

א. בסוף פרשתנו מסופר על קרבנות הנשיאים, שהתחלקו לשנים: היה הקרבן שהקריבו הנשיאים למשכן, ”שש עגלות צב ושני עשר בקר”, והיו הקרבנות שהקריבו הנשיאים לחנוכת המזבח, ”קצרת כסף אחת” וגו’, וכמפורט בתורה בארוכה.

והנה יש הבדל בולט בין שני סוגי הקרבנות הללו ויחסם להנשיאים:

כאשר מדובר על הקרבן שהקריבו הנשיאים למשכן, הכתוב כולל את כל הקרבנות יחד – ”שש עגלות צב ושני עשר בקר, עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד”. ואין הכתוב מפרט בכל נשיא בפני עצמו מה הביא, אלא רק בכללות;

אולם בקרבנות שהביאו לחנוכת המזבח, הרי (אף שכל הנשיאים הביאו אותם קרבנות, בכל זאת) חוזר הכתוב ומפרט ביחס לכל נשיא ונשיא בפני עצמו מה הביא. והיינו, שאף שהיה הכתוב יכול לומר פעם אחת את פרטי הקרבנות ולומר שכל נשיא חזר והקריב כך וכך, הרי הכתוב חוזר ומפרט שתיים עשרה פעמים את כל פרטי הקרבנות!

ואם לא די בכך, הרי שבסיום הפרשה חוזר הכתוב ומונה את כל קרבנות הנשיאים בכללות – "זאת חנוכת המזבח . . מאת נשיאי ישראל, קערות כסף שתיים עשרה" וגו'. כלומר: בהקרבן להמשכן מונה הכתוב פעם אחת, את כל הקרבנות של הנשיאים ביחד – ואילו בהקרבנות לחנוכת המזבח מונה פעמיים: פעם אחת את כל הקרבנות של הנשיאים ביחד (כמו בהקרבן להמשכן), ופעם נוספת מאריך גם בהפרטים של כל קרבן ביחס לכל נשיא בפני עצמו.

ב. ויש לבאר הבדל זה, על פי לשון הכתוב בהתחלת פרשה זו דקרבות הנשיאים (ו, ב): "ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם, הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקודים" ומפרש רש"י, שאלו שני ענינים במעלת הנשיאים:

"הם נשיאי המטות – שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מוכים עליהם, שנאמר 'ויוכו שוטרי בני ישראל וגו'".

"הם עומדים על הפקודים – שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל, שנאמר 'ואתכם יהיו וגו'".

וצריך להבין, מה נוגע לתוכן הפרשה שני ענינים אלו – זה שהנשיאים "היו שוטרים עליהם במצרים" ("נשיאי המטות"), וכן זה שהנשיאים "עמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל" ("עומדים על הפקודים").

[ובפרטיות:

בהענין הא', זה שהנשיאים "היו שוטרים עליהם במצרים" – למה הזכיר זאת הכתוב דוקא כאן, ולא לפני כן, בתחילת פרשת במדבר, ששם כבר נזכרו הנשיאים?

ובהענין הב', זה שהנשיאים עמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל – הרי המנין היה רק בראש חודש אייר, בעוד את הקרבנות הביאו חודש קודם לכן, בראש חודש ניסן; ומה טעם איפוא להזכיר כאן את זה שהם היו עתידים לעמוד בעת המנין? (וראה במפרשי רש"י שהאריכו)].

ג. אולם לפי הנ"ל יש לומר, שבזה שהכתוב מציין שתי תכונות במעלת הנשיאים – כוונתו לבאר את ההבדל בין שני סוגי הקרבנות, שהוא לפי שכל אחד מהסוגים הגיע מצד תכונה אחרת של הנשיאים.

הקרבן הראשון שהביאו להמשכן, הביאו אותו בכללות וביחד – וקרבת זה מתאים לתכונת הנשיאים שהיו "נשיאי המטות", היינו שמסרו את נפשם למען בני ישראל במצרים בעת היותם שוטרים עליהם, והרי כל בני ישראל היו באותה עבודת פרך במצרים ביחד, ללא הבדל;

אולם בהקרבן השני שהביאו להמזבח, מפרט הכתוב את כל פרטי הקרבן בכל נשיא בפני עצמו, ומכאן שלכל נשיא היתה כוונה פרטית ומיוחדת – כי אף שבפועל הקריבו אותם קרבנות, הרי אינו דומה כוונתו של נשיא שבט זה לכוונתו של נשיא השבט השני [וכמשנ"ת בארוכה במדור זה אשתקד, עיי"ש] – וקרבן זה מתאים לזה שהנשיאים היו ממונים על מנין בני ישראל (ביחד עם משה ואהרן), והרי במנין זה היתה ההדגשה על ההתחלקות שבין השבטים, שכל שבט נמנה בפני עצמו ובאופן מיוחד, וכל נשיא היה ממונה בעיקר על בני שבטו הפרטי.

ד. אך באמת, הרי גם בענין זה של מנין בני ישראל, שבו הודגשה ההתחלקות שבין השבטים – היתה גם הדגשה לאידך גיסא, על זה שכל בני ישראל נמנים ביחד.

ולכן נאמר למשה ואהרן (במדבר א, ד): "ואתכם יהיו איש איש למטה", ומפרש רש"י: "כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט" – והיינו, "שכולם יהיו אתכם מתחילה ועד סוף .. שבכל המנין יהיו עמהם נשיא כל שבט ושבט, כלומר כל הי"ב" (לשון המשכיל לדוד שם. וראה משנ"ת בארוכה במדור זה בש"פ במדבר תשס"ז, עיי"ש).

כלומר: אין הפירוש שכל נשיא עמד ביחד עם משה ואהרן רק בעת המנין של שבטו הפרטי, אלא שכל הנשיאים עמדו בעת המנין של כל השבטים – להדגיש, שגם במנין זה שבו היתה התחלקות בין השבטים וכל שבט נמנה בפני עצמו, הרי סוף סוף כולם הם חלק מעם אחד, והמנין של שבט פרטי נוגע ושייך גם לנשיאי שאר השבטים.

ולכן, גם בעניננו, בקרבנות שהביאו הנשיאים לחנוכת המזבח, שבאו מצד תכונתם שהם "העומדים על הפקודים" – הרי בנוסף לזה שהכתוב מפרט קרבנו של כל נשיא בפני עצמו (דבר שמדגיש את ההתחלקות שביניהם), הוא מוסיף ומונה את כל הקרבנות ביחד ("זאת חנוכת המזבח .. מאת נשיאי ישראל, קערות כסף שתיים עשרה וגו'"), לכלול גם בענין זה את כל הנשיאים כאחד.

יברכך - שיתברכו נכסיך

יברכך ה' וישמרך

יברכך - שיתברכו נכסיך
(ו, כד. רש"י)

יש לעיין, בפשטות ברכת "יברכך" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניו, וא"כ מדוע פירש רש"י שהברכה היא רק ש"יתברכו נכסיך" שהיא ברכה רק בנוגע לנכסי האדם?

ויש לומר:

בפ' בחוקותי נתפרשו ריבוי ברכות שיתברכו בהן אם מקיימים תומ"צ, וא"כ קשה מה החידוש בברכת כהנים על כל הברכות שבפ' בחוקותי (וכמו שהקשו גם בפענח רזא ומושב זקנים כאן)?

ולכן פירש רש"י שהברכה כאן היא "יתברכו נכסיך", שהיא ברכה מיוחדת שאינה נכללת בפ' בחוקותי.

דבפ' בחוקותי, עיקר הברכות הוא בענין ריבוי הטוב בכמות שיושפע לבני"ע"י קיום התומ"צ, וכשמדובר על התבואה והפירות הברכה היא רק ש"הפירות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י"ד"ה ואכלתם).

משא"כ כאן הברכה היא ש"יתברכו נכסיך", דפירושו שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיך"), יתברכו ויתרבו יותר מכפי מידתם וטבעם. ע"ד שמצינו ביצחק - "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאע"פ ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמדוה מאה" (פרש"י שם).

(עי"פ לקו"ש הלי"ג עמ"י 50 ואילך)

העגלות הוי מגדרי המשכן עצמו

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן . . . ויקריבו נשיאי ישראל . . . ויביאו את קרבנם לפני ה' . . . עגלה על שני הנשיאים. (ו, 8)

ולכאור' דבר פלא הוא, שהרי מצינו שאת נדבת המשכן תרמו בני ישראל בנדיבות לב גדולה ביותר (וכלשון הכתוב "דים . . . והותר" (ויקהל לו, ז)), ודוקא נשיאי ישראל יתרמו בצמצום גדול כ"כ - עגלה אחת על ב' נשיאים? [ובפרט שתרומתם ביום זה היתה בזריזות גדולה, ע"מ לתקן עיכובם בנדבות מלאכת המשכן, ומדוע צמצמו בכמות התרומה].

והביאור בזה:

אי' במדרש (במדבר פ"ב, טז): "ומי נתן להם העצה הזאת שבטו של יששכר, שכך אמרו להם משכן שעשיתם פורח הוא באוויר אלא התנדבו עגלות שתהיו נושאים אותו בהם". ועפ"ז י"ל, שכיון שע"י התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר" למשכן נישא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסיוע למשכן, כ"א תרומתם היוותה גדר במשכן עצמו שנעשה למשכן הנישא בעגלות, דכיון שהמשכן היה "אוהל מועד", שעניינו שהוא נישא ממקום למקום, הרי שאילולי העגלות היה חסר בשלימות המשכן עצמו.

ובזה יובן הטעם שהביאו רק ששה עגלות, שכשם שכל כלי המשכן הוצרכו להיות מדוייקים בתכלית ללא כל יתור בכמות ובגודל הכלי, עד"ז העגלות, כיון שמטרתם שלמות המשכן, הוצרכו להיות בתכלית הדיוק כפי הצורך דהמשכן, ולכך לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

(עי"פ לקו"ש חכ"ח ע"י 40)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה

בכל דבר בתורה יש הוראות למעשה בעבודת ה',
מוסר ההשכל הנלמד ממשא בני גרשון ובני מררי

זאת עֲבַדְתָּ בְּנֵי קָהָת בְּאֶחָל מוֹעֵד קִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים:
זאת עֲבַדְתָּ מִשְׁפַּחַת הַנְּגַשְׁנֵי לְעֹבֵד וּלְמִשְׁאָ: וְנִשְׂאוּ אֶת יְרִיעַת הַמִּזְבֵּחַ
וְגו':

(פרשתנו, ד, כ"ב)

אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע מבאר (לקוטי תורה עקב כב, סע"ב) שסיבת ההתעכבות של בני"י במדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים במשך ארבעים שנה (אף שהגזירה היתה רק שלא יכנסו לארץ, ויכלה הגזירה העליונה להעמיד אותם במקום יישוב חוץ לארץ ישראל) – הוא כדי שע"י נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו, יכניעו את החיצונים והקליפות הרעות ששורש יניקתם הוא במדבר, ועי"ז יהיו ממשיכים גילוי אלוקות".

והיינו, שכמו שבגשמיות ע"י מסעם עם ארון הברית וכלי המשכן היו ענני הכבוד הורגים את הנחשים והעקרבים; וכמו כן הפכו בהליכתם את המדבר למקום מושב אדם, כאשר יישבו בו ששים רבוא בני"י; המים מבארה של מרים היו מגדלים במדבר מיני דשאים ואילנות לאין סוף" (לי' הבמדבר פי"ט, כו),

לקראת שבת

י

כך ברוחניות - שמדבר עניינו מקום "אשר לא ישב אדם שם" (ירמיה ב, ו) ש"אדם" כאן קאי על אדם העליון הוא הקב"ה המכונה במרכבת יחזקאל "דמות כמראה אדם" – והמדבר הגדול והנורא הוא המקום שבו לא שורה שכינתו בגלוי. ועבודת בני ישראל היא להפוך את המדבר ל"עיר אלוקינו", מקום מוכשר ומתאים לשכינת כבודו.

וזו ההוראה הנלמדת ממשא בני קהת ובני גרשון:

"גרשון" הוא מלשון גירושין, המורה על העבודה דסור מרע; "קהת" מלשון "ולו יקהת עמים" שעניינו "אסיפת וקיבוץ עניינים הטובים" (כפרשי" עה"פ ויחי מט, י) – עשה טוב.

ובפרטיות: עבודת גרשון היתה במשא יריעות המשכן ומכסהו, שהם הדברים המקיפים את המשכן, כמו העבודה ד"סור מרע" שהיא לשמור מבחוץ שלא יכנס רע להאדם. ועבודת קהת היא בנשיאת כלי הקודש עצמם – שזו העבודה ד"עשה טוב" בה לכל דבר יש את עניינו ומעלתו, ארון העדות, השולחן ללחם הפנים וכו'.

גרשון היה מבוגר מקהת, להורות שקודם צריכה להיות העבודה ד"סור מרע" ואח"כ "עשה טוב". שקודם צריכה להיות העברת הכלוך ונקיון ההיכל מכל שמץ זוהמא ואז מסדרים אותו בכלים נאים.

[וענין "מררי" מלשון מרירות, שהיה טפל לעבודת גרשון בנשיאת קרשי המשכן וכו' – והוא ע"ד הנ"ל בעבודתם של בני גרשון].

וכן בכל איש ישראל לדורות, כאשר הוא מגלה שהוא נמצא "במדבר הגדול והנורא" ובסביבתו לא יודעים על הקב"ה ותומ"צ – "אשר לא ישב אדם שם". עליו לשנות את המקום בעשותו אותו מקום יישוב לאדם העליון. ומלמעלה יקיימו בו "נשא את ראש" ויתנו לו את הכוחות להפוך את המקום בו הוא נמצא ל"דירה לו יתברך".

ביאור ה"שלשה דברים" שאמרו אנשי כנסת הגדולה, בדרך החסידות

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים: הוּו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה:

(אבות א, א)

להבנת הקשר בין שלשת הדברים שאמרו אנשי כנסת הגדולה, לכך שמאמרים אלו נאמרו דוקא על ידם ("הם אמרו שלשה דברים"), יש להקדים ביאור עניינם של אנשי כנסת הגדולה:

אנשי כנסת הגדולה, נקראו כך ע"ש שהחזירו הגדולה למקומה (ירושלמי מגילה ס"ג), היו בתקופה קשה לישראל. באותו הדור, של התחלת בית שני, הי' השלטון תחת מלכי אומות העולם, ובבית המקדש חסרו חמשה דברים (יומא כא, ב).

הנהגתם של בני ישראל דאותו הדור היתה באופן דתערובות טוב ורע. וכפי שמבואר בגמרא (יומא ט, ב) שבית ראשון חרב בגלל עבודה זרה ג"ע ושפיכות דמים, אך עוונם היה מגולה. אבל בבית שני אף שקיימו תורה ומצוות היתה בהם שנאת חינם, ולא היה עוונם מגולה ו"רשעים היו בסתר" (ל' רש"י שם).

לכן הזהירו אנשי כנסת הגדולה: הוּו מתונים בדין – בדורות קודמים לא היו צריכים להיות כ"כ מתונים, כי מיד יכלו לדעת האמת. אבל בדור הזה שהתחיל להיות בתערובות טוב ורע, צריכים להיות מתונים בדין ולחקור האמת היטב.

והוראה שניה: והעמידו תלמידים הרבה – בדורות הקדמונים, היו רשעים גמורים וחכמים וצדיקים גדולים. אבל מדורם של אנשי כנסת הגדולה, כאשר יש מיעוט באיכות יש עכ"פ להשתדל להרבות עוד בכמות ולהעמיד תלמידים הרבה (כי בשל התערובות טוב ורע, יכול כל אחד להיות תלמיד).

ועשו סייג לתורה – בדור זה של בית שני נתחזקה היניקה לחיצונים ("קליפות" בלשון הקבלה), שהם מקבלים מהקדושה. ולכן נצרך לעשות סייג וגדר לתורה, שבכח זה אין החיצונים יכולים לינוק מהקדושה. וכביאורו של אדמו"ר הזקן בעל התניא בלקוטי תורה

לקראת שבת

(ח"ד נו, ג) שבבית ראשון לא היו החיצונים יכולים לקבל מהקדושה, כיון שלא היתה לסטרא אחרא שליטה וממשלה כלל. אבל בבית שני (שהטוב והרע נתערבו) אז התחילו חומרות וגזירות חז"ל – כדי שלא יוכלו החיצונים לקבל.

הקול לא נשמע כדי ליתן 'בחירה'

ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו
וישמע את הקול מדבר אליו... מבין שני
הכרובים וידבר אליו.
(ז, פט)

מפסוק זה מדייק רש"י, שקולו של השי"ת
הגיע רק לאוזנו של משה, וזה לא מחמת
שהיה הקול שקט, דאדרבה היה זה אותו
"הקול שנדבר עמו בסיני", ואעפ"כ כשהגיע
הקול לפתח אוהל מועל נפסק "ולא היה יוצא
חוץ לאהל".

ויש ליתן ביאור בהצורך לנס גדול כזה,
שכשיגיע הקול לפתח אוהל-מועד שוב לא
ישמע, ומה רע בכך שיצא חוץ לאוהל מועד?
והביאור בזה:

הטעם להפסק הקול במתן תורה מובן
בפשטות, דבאם היה ממשיך הקול גם לאחר
מעמד הר סיני, לא היתה לישראל הבחירה
אם לקיים התומ"צ, כיון שבהתגלות קול ה'
לא יוכל האדם לעשות היפך רצונו ית', וכיון
שרצה השי"ת שיעבדוהו מתוך בחירה, לכן
פסק הקול. ועד"ז י"ל בנדר"ד: דבאם היה
הקול ממשיך ונשמע גם מחוץ לאוהל מועד,
ומגיע לקצווי תבל, הרי לא היתה העבודה
מתוך בחירה, ולכן נצרך נס זה.

ויתירה מזו: בתנחומא (פרשתינו טז)
איתא שרצון ה' הוא שתהיה לו ית' "דירה
בתחתונים" – והיינו, דוקא במקום שמצד
גדריו אין בו קדושה, ולכן לא נמשך הקול
מחוץ לאוהל מועד.

(ע"פ לקוי"ש חיי"ג ע"י 22)

השיבות הזהירות בציווי הקב"ה

איש איש כי תשטה אשתו.
(ה, יב)

אין אדם עובר עבירה אא"כ כנס בו רוח
שטות, שנאמר: איש איש כי תשטה אשתו,
תשטה כתיב (סוטה ג, א)

יש להבין מדוע נאמר ענין זה דאין אדם
עובר עבירה כו' דוקא בדין סוטה, והרי ענין
זה שייך בכל עבירה (ואפילו בדקדוק קל של
דברי סופרים - ראה בארוכה תניא פכ"ד), ובפרט
שעבירה חמורה היא?

ויש לומר:

דין סוטה שייך רק באשת איש, והנה,
ישראל נמשלו לאשה והקב"ה לבעל, ומכיון
ש"איזוהי אשה כשרה העושה רצון בעלה"
(תנא דבי אלי' רבא פרק ט (בשינוי לשון קצת)),
ומובן שבזה נוגע שלא לעבור אפי' על רצון
קל, שהרי אפילו אם משנים קצת מרצון הבעל
הרי אין זה "עושה רצון בעלה", הרי כ"ה
בישראל והקב"ה שכל עבירה נוגעת מכיון
שגם ע"י עבירה קלה נפרדים ר"ל מהקב"ה.
ולכן לומדים ענין זה מהפסוק "כי תשטה
אשתו", ע"מ להדגיש שגם עבירה קלה נוגעת
- ע"ד אשה ובעל.

(ע"פ לקוי"ש חיי"ב עמ"י 311 ואילך)

חידושי סוגיות

בדין נשיאת הארון בכתף לשיטת הרמב"ם

יקשה בפסק הרמב"ם מה שכתב הדין רק לענין ארון, ויסיק דעיקר מצוה נתייחדה לארון / יקשה בכמה פנים בדברי הרמב"ם בהלכה זו, מקומה ומקורה / יחדש דדין נשיאת ארון נשתנה לגמרי בגדרו משאר כלים והוא דין בכבוד הארון עצמו / עפ"ז יבאר מ"ש הרמב"ם גבי דין כבוד בס"ת

"כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו"

(פרשתנו ז, ט)

א.

יתרין מה שלא הביא נשיאת שאר כלים דאינה מצוה לדורות

איתא ברמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ב הי"ב): בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא מצוה לנוטלו על הכתף. . שנאמר (פרשתנו ז, ט) "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו". עכלה"ק. וכן מנאה הרמב"ם למצוה זו בסהמ"צ (מ"ע לד), למצוה בפ"ע – "לשאת את הארון על הכתף"1. וכ"ה דעת הסמ"ג (מ"ע קסה) ודחינוך (מצוה שע"ט).

(1) כ"ה לשון הרמב"ם במנין המצות שבריש ספר היד, ועד"ז הוא בהכותרת להל' כלי המקדש (מצוה ו').

לקראת שבת

טו

וכבר נודע מה שהקשו בזה (כ"ק אדמו"ר הצ"צ – אוה"ת פרשתנו ע' רנו. מנ"ח לחינוך שם), דלכאורה הכתוב דמיני' ילפינן לחיוב זה לא מיירי רק בהארון לבדו, אלא אף בשאר כלים – "ולבני קהת לא נתן (עגלות), כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו", היינו דכל הכלים שנשאו בני קהת (שולחן, מנורה ומזבחות וכו') היו נישאים בכתף², וא"כ הוא תימה גדולה מה שהרמב"ם כתב דמצוה זו היא רק בארון – "לשאת את הארון על הכתף" (והצ"צ שם סיים קושייתו בזה"ל: "וצריך יישוב, מ"מ איך שיהי' כל הפוסקים כתבו כהרמב"ם").

ובפשטות הי' נראה בזה דאינה קושיא, דהא הרמב"ם אין דרכו להביא רק אותם מצוות הנוהגין לדורות, כפי שהארין בעצמו בסהמ"צ (שורש ג), וכיון שהכתובים ומאחז"ל שהביא הרמב"ם לראי' דמצוה זו לדורות היא מיירי כולם רק בארון ולא בשאר כלים³ שנשאו בני קהת, לכך מנה למצוה רק החיוב דנשיאת הארון עצמו בכתב, וכדמוכח כ"ז מן הראיות שהביא על מצוה זו בסהמ"צ⁴.

ואף יתירה מזו מצינו, בראי' מפורשת דנשיאת שאר כלים בכתף אינה לדורות, כמו שהביא ר' אברהם בן הרמב"ם (בס' מעשה נסים סי' כ"ב), דמן הכתוב שנאמר גבי גניזת הארון ע"י יאשי' (דה"ב לה, ג) – "ויאמר ללויים . . . תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה גוי' אין לכם משא בכתף" – דלבד מהא דמוכח מכתוב זה מה שבארון הי' חיוב נשיאה בכתף לדורות (אף אחר שנבנה מקדש), שזהו שאמר יאשי' דבמה שנגנז הארון "אין לכם משא בכתף", מצינו בכתוב זה גם ראי' לאידך גיסא, דבשאר כלים לא הי' חיוב נשיאה בכתף לדורות (ומיד בבנין המקדש בטל החיוב⁶).

[ומה שמזמן גניזה זו בטלה אף נשיאת הארון בכתף, מובן דליכא בזה ביטול המצוה עצמה שנאמר דאף מצוה זו אינה לדורות, דהא המצוה הלזו לא בטל חיובה) (שבאם זקוקים לישא הארון ממקום למקום צ"ל בכתף), ורק שנתבטל הצורך לקיימה בפועל מחמת שנגנז הארון, וא"כ "היא נוהגת בכל הדורות כל זמן שיצטרכו למשא, כי אין ביטול למצוה אלא מפני שאינה נוהגת לדורות, לא מפני שאינה צריכה אלינו" (לשון הרמב"ן בשרשים שם⁷), כמו שביאר הרמב"ם עצמו בסהמ"צ (במ"ע קפז – הובא ברמב"ן בשרשים שם)].

על עצם המצוה, וכמו שמסיים "הנה נתבאר לך שמצוה זו מכלל המצוות".

(5) וראה מרגניתא טבא בשרשים שם אות ו.

(6) כ"ה במעשה נסים שם. וראה דה"א כג, כה"כ: וישכון בירושלים גוי' ללויים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו. ובשרשים שם לענין "ולא יעבוד עוד" – שלא הי' נוהג "כי אם במדבר". וראה השגות הרמב"ן ומפרשי סהמ"צ שם. ואכ"מ.

(7) לשון הרמב"ן בשרשים שם. וראה גם השגת הרמב"ן למ"ע לד (במ"ע לג). שאר מפרשי סהמ"צ בשרשים שם.

(2) ראה גם פרש"י שבת צב, א ד"ה תלתא מלעיל. ולהעיר מלשונו בסוטה לה, סע"א ד"ה לא נתן. ואכ"מ.

(3) עפ"ז יומתק מה שבהעתקת הארון ממקום למקום בימי דוד (ראה לקמן סי"ג וש"נ) לא נזכר כלל ע"ד שאר כלי הקודש – כי רק בנוגע לארון צ"ל ביאור אין העתיקהו.

(4) ועפ"ז י"ל דהראיות שהביא בסהמ"צ שם (מ"ע לד) באו להוכיח [לא רק זה דהמצוה לדורות היא בכהנים (ע"ש ובקנאת סופרים), כ"א] גם

ב.

יסיק דהרמב"ם סבר דמתחילה היתה עיקר מצוה בארון ומקורו במדרש,
ויקשה מ"ט נחלק משאר כלים

איברא, דאף אם כנים הדברים עדיין הוא תמוה מאד מה שהרמב"ם נמנע מלרמוז בדבריו מאומה לענין חילוק זה בין הארון ושאר כלים לדין נשיאה בכתף. ובייחוד קשה מה שבסהמ"צ לא הזכיר מאומה מזה, אף שדרכו שם בכל מקום שמכלכל דבריו בראיות ברורות על פרטי המצוה וכו'⁸, ובמצוה זו עצמה האריך לפרט ד"אע"פ שזה הציווי בא ללוים בעת ההיא, אמנם ה' זה למספר מעוט הכהנים החייבין במצוה כו", ומ"מ לא טרח להזכיר דבר וחצי דבר מענין החילוק הנ"ל בין ארון ושאר כלים.

וגם תימה, דלהנ"ל שמן הכתוב גבי יאשי' מצינו מפורש בראי' ברורה דבהארון נהגה המצוה לדורות, יוקשה ביותר אמאי לא הביא הרמב"ם כתוב זה לראי' דמצוה זו נוהגת אף משנבנה המקדש.

ועל כן נראה להרחיק בזה עוד, דהרמב"ם סבר שבמצוה זו מחולק הארון משאר הכלים אף מתחילת המצוה כל אימת שנהגה אף בשאר כלים, היינו דהארון נשתנה משאר כלים לא רק במה שמצוותו לא בטלה לדורות⁹, אלא מעצם גדר המצוה (אף בחיובה במדבר לבני קהת). ויותר על זה י"ל, דלהרמב"ם עיקר ציווי "עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" נאמר (לעיכובא¹⁰) רק בארון ולא בשאר כלים. וכמשי"ת להלן בכ"ז.

ומצינו מפורש כן במדרש חז"ל (במדב"ר פ"ה, ה): "מעולין בשבט לוי משפחת קהת, שהי' בן לוי משאו או הקרשים או הבריחים או האדנים או כל דבר על העגלות, אבל משפחות קהת היו טוענין בכתפיהם שלא הי' להם רשות ליתן הארון על העגלות, שנאמר ולבני קהת לא נתן גו", ומשמע, ד(עיקר) הטעם ש"ולבני קהת לא נתן (עגלות)", הי' מחמת הארון, "שלא הי' להם רשות ליתן הארון על העגלות". היינו, דבארון איכא למצות "בכתף ישאו"¹¹.

11) וראה גם במדב"ר פכ"ב, ד ותנחומא מטות ג: וכלי הקודש זה הארון שנאמר כי עבודת הקודש וגו'. ומזה מוכח דס"ל דפסוק הנ"ל קאי בעיקר על הארון (אבל ראה פי' מהרז"ו לבמדב"ר שם).

א) דרשה הנ"ל הובאה גם בטוטה מג, א ובספרי עה"פ מטות לא, ו. אבל משם אין ראי', כי לא הובא הפסוק דפרשתנו (בטוטה שם לא הובא שום פסוק ע"ז; ובספרי מביא הפסוק (שבסוף פ' במדבר) "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש גו".

8) ראה הקדמת הרמב"ם לסהמ"צ בסופו ד"ה ולכן ראיתי.

9) ראה לעיל בפנים (ס"א) מ"ש בשם ר"א בן הרמב"ם.

10) דהרי בפועל – נשאו אז בני קהת כל הכלים, דהרי לא הי' להם עגלות כלל. ולהעיר מפ"י הראב"ד תמיד ספ"ב: ומיהא יש לתמוה למה עשה משה להמזבח כל כך קטן ואי מחמת הכובד היו יכולין להרבות בלוים כדי שישאוהו בטוב וא"נ בעגלים כמו הקרשים. ואכ"מ.

[והנה, לענין מ"ש הרמב"ם בהלכה שלאח"ז (הל' כלי המקדש שם הי"ג) ד"כשנושאים אותו על הכתף נושאים פנים כנגד פנים, ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים" – נתבאר במפרשים¹², דהמקור ע"ז הוא מדברי המדרש הנ"ל (דבהמשך המדרש אמרו התם, "ועוד בדבר אחד היו מעולין כו' בני קהת היו מהלכין אחוריהן ופניהם לארון כדי שלא ליתן אחור לארון"). ועפ"ז יעלה שפיר דמקור הרמב"ם לב' ההלכות שכתבם זא"ז, ממקום אחד הוון].

ומזה יתחוויר ג"כ מה שהוגדרו בני קהת בכ"מ להיות נקראים "טועני הארון" (במדב"ר פ"ה, א. פרשתנו פ"ו (א; ב (בסופו); ד; ח). ועוד), אף שבנשיאתם הופקדו אף על שאר כלי הקודש – דאין הטעם בזה רק מחמת שהארון הוא המעולה והקדוש מכל כלי הקודש¹³, ולכן נקראו על שמו, אלא היא היתה אכן (עיקר) מצותם, "טועני הארון".

אמנם עדיין עלינו להבין בכ"ז, מהיכי תיתי נוציא הכתוב מפתו מכלי שום טעם וסברא לחלק בין נשיאת הארון בכתף לנשיאת שאר כלים בכתף, הא לכאורה נשיאת שניהם בכתף מטעם אחד הוא, דבמה שלא ניתנו עגלות לבני קהת הוכרחו לשאת אף שאר כלים בכתף, ומ"ט להחילוק בין שאר כלים לארון.

ג.

יפלפל בהא דהביא הרמב"ם מעשה דדוד, דנתכוון להדגיש דאיסור נשיאה שלא בכתף הוא איסור נפרד ולא רק ביטול מצות כתף

והנראה בכ"ז, בהקדם מה שיש לנו להקשות עוד בדברי הרמב"ם בהל' הנ"ל מהל' כלי המקדש, וז"ל:

בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום, אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא מצוה לנוטלו על הכתף, ולפי ששכח דוד¹⁴ ונשאו על העגלה נפרץ פרץ בעווא (שמואל ב, ד. ד. דה"א יג, י"א), אלא מצוה לנושאו על הכתף שנאמר "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו".

אודותו לקו"ד ח"א כט, ב. בית רבי סוף ח"ב (קו), (א). ועוד –
 וכ"כ גם בחידושי הרד"ל והרש"ש לבמדב"ר שם. וכן מפורש במאירי ע"ז כד, ב. וראה צפע"ג דלקמן הערה 54.
 13) להעיר גם מבמדב"ר פ"ה שם (בסופו).
 14) בכס"מ מציין לסוטה (לה, סע"א). ולהעיר, שהלשון "ולפי ששכח דוד" שברמב"ם שם (וכ"ה בסמ"ג שהובא לעיל בפנים ס"א) ליתא בסוטה שם. וכן ליתא בירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ב. ועוד. ובכמה מפרשים בהנ"ל (מפרשי הע"י (סוטה שם)

12) ראה שו"ת שואל ומשיב (מהד"ק ח"ג סו"ס נג): במ"ש הרמב"ם הל' כלי המקדש . . . ולא נמצא מקורו והגאון מוהר"ם ז"ל מליובאוויטש אמר שכן מבואר במדרש רבה פ' במדבר ודפח"ח.
 – ולהעיר שזמה משמע שבאתרי' דבעהמ"ס שו"ת שו"מ "חזור" מאמרי הצ"צ. ואולי הפי' שהצ"צ ענה זה לא' ששאלו המקור להנ"ל. ולהעיר שתשובה הנ"ל נכתבה "להרכיני המופלג מה' משה מיאסע" ומלשון התשובה משמע שזהו חלק ממ"ש ה"שוואל" לבעהמ"ס שואל ומשיב. ויתכן שהשואל הי' החסיד הידוע ר' יצחק משה מיאס – ראה

לקראת שבת

וצריך ביאור, מה טעם הוזקק הרמב"ם להביא כאן המעשה דדוד, שלכאורה לא השמיענו בזה שום נפקותא, והוא תימה גדולה שישנה הרמב"ם מסגנונו בכל מקום, לדעולם אינו מייתר בלשונו להאריך בסתם, ובחיבורו (שכינהו בהקדמתו לספר היד – "הלכות הלכות") הביא כידוע רק אלו הדברים הנוגעים להלכותא.

ובהשקפה ראשונה הי' נראה דהביאו הרמב"ם למעשה זה, כיון שבזה הוכח דחיוב משא בכתף הי' חיוב לדורות ולא רק במדבר, דגם אחר זמן המדבר כשהיו מוליכין הארון ממקום למקום נתחייבו לנשאו בכתף, והוא מצוה לדורות.

אבל אי נימא דזהו כל כוונתו במה שהזכיר מעשה זה, להוכיח דהיא מצוה לדורות, צע"ג מה שבחר להביא בחיבור הי"ד דוקא ראי' זו שלא הזכירה כלל ב"סמ"צ, וטפי הו"ל להביא מאותם הראיות שהביאם כבר ב"סמ"צ להוכיח דהיא מצוה לדורות. וא"כ, אף אם נתרץ כן בכוונת הרמב"ם, תבוא לכאן תימה מה ששינה בין חיבוריו באותו הענין.

ומפשטות לשון הרמב"ם (שאחר שהזכיר המעשה דדוד, כפל להזכיר עוה"פ "אלא מצוה לנשאו על הכתף") הי' נראה לומר, דבהלכה זו הזכיר לנו בתחילתה ב' דינים¹⁵ ולכל אחד הביא ראי' מן הכתוב¹⁶, דפתח בהא דאסור לישא הארון על הבהמה או העגלות, ועל איסור זה הביא הכתוב דדוד להוכיח דאיכא בזה איסור, "ולפי ששכח דוד ונשאו על העגלה נפרץ פרץ בעוזא". ואחר זה הוסיף עוד לומר גבי המצוה החיובית שהזכיר

ומפרשי המדרש) מסבירים איך טעה¹⁷ דוד – כי הי' ס"ל שאי"ז מצוה לדורות (וכיו"ב), ע"ש. אבל לשון הרמב"ם הרי הוא שכתב¹⁸. וראה הביאור בזה (והדיוק בענין השכחה) ע"פ דא"ח – בלקוטי שיחות חכ"ב ע' 58, במקומות שנשמנו בהערה 73 שם.

(15) ראה סמ"ג שם: קרית ספר (להמבי"ט) הל' כלי המקדש שם – בשינוי סדר ב' הענינים (חיוב ואח"כ שלילה) והראיות ע"ז ("בכתף ישאור" ואח"כ "ולפי ששכח"). וגם משם מובן כמבואר בפנים כאן.

16) ולהעיר דאיכא בינייהו כשנשא בידיים וכיו"ב. ודוחק גדול לומר שאין דרך נשיאת כלים אלא בכתף. וראה (במדבר ד, טז) ופקודת אלעזר גו' ובירושלמי (שבת פ"י ה"ג) הובא בפרש"י שבת צב, א ד"ה שכן. וראה הרמב"ן וס' הזכרון (במדבר שם) ומלאכת שלמה למשנה שבת שם דמשמע קצת שגירסתם כן בפרש"י במדבר שם. וראה אוצר הגאונים שבת שם דקודם שמביא דברי הירושלמי כתב: בין בימינו ובין בשמאלו ובחיקו ועל כתפו הני ארבע דתנו חייב שכן משא בני קהת.

(ב) ראה גם חינוך שהובא לעיל בפנים (ט"א): שמו חכמים לדוד טועה בדבר כו'. וראה במדב"ר פכ"א, יב: שסופך לטעות... טעה ונחננו כו' (אבל ראה שם בהמשך הענין "שגגת תלמוד כו'" ובמתנות כהונה שם).

(ג) ראה במדב"ר פ"ד, כ: מפני מה נענש שנתעלם

המקרא מעיניו כו'. וראה גם ספרי ובמדב"ר (פ"ב, כ) עה"פ "ולבני קהת גו'": נתעלם מעיני דוד שלא נשאו כו' (הובאו במהר"י קורקוס (נסמך בהערה 19)). והכוונה לכאורה, לא שטעה בזה כ"א ששכח הפסוק (משא"כ בשאר המקומות, שאפשר לפרש שטעה). אבל ראה מפרשי הספרי.

לקראת שבת

יט

בתחילה – לישא הארון בכתף, "אלא מצוה לנוטלו על הכתף", שע"ז מזכיר מן הכתוב דפרשתנו – ("אלא מצוה לנשא"ו¹⁷ על הכתף) שנאמר כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו".

אמנם הא גופא טעמא בעי, מה שייך לחלק בזה ב' דינים, ולומר דהאיסור לישא בדבר אחד נפרד הוא מן החיוב דנשיאה בארון, ויותר מזה, לומר דישנו כאן איסור נשיאה בבהמה או בעגלות עוד מקודם שידענו למצוה החיובית דנשיאה בכתף – הא לכאורה כל האיסור שישנו בנשיאה בדבר אחר הוא רק תוצאה והסתעפות מן החיוב דנשיאה בכתף, דרק כיון שאינו מקיים להחיוב דנשיאה בארון, הוי איסור, כפשטות הכתוב.

[ובמדרש הנ"ל אכן כתב דאיכא איסור "שלא הי' להם רשות ליתן הארון על העגלה", אבל התם ילפוהו אף לאיסור זה מהכתוב דפרשתנו, שבתחילה נאמר בכתוב "ולבני קהת לא נתן גו". אבל הרמב"ם לא הביא רא"י זו לאיסור¹⁸, רק הרא"י ד"ולפי ששכח דוד" כו'. וממה נפשך – אי לא הביא הרמב"ם רא"י זו לצד האיסור והשלילה, מחמת דס"ל דליכא מכאן רא"י לאיסור נפרד כיון שממשיך ע"ז הכתוב "כי עבודת הקודש עליהם בכתף", היינו דכל טעם האיסור הוא כיון שבזה אין מקיימים החיוב דנשיאה בכתף, ואינו איסור בפ"ע, א"כ, מנ"ל הא שהדגיש דאיסור זה איסור בפ"ע הוא].

ד.

יחדש דלהרמב"ם הוי דין נשיאת ארון בכתף מדין "מקום" דהארון,
ולא מכלל "עבודת הלויים" לבד

גם יש להקשות בהלכה זו מה שתמה הרדב"ז¹⁹, מה טעם הציב הרמב"ם לדיני נשיאת הארון בפרקים אלו שבהל' כלי המקדש דמיירי בהו (בפרק א) בעשיית שמן המשחה ושימוש, (בפרק ב) בעשיית הקטורת²⁰ והשייך לזה. ולכאורה²¹ הו"ל להזכיר דינים אלו

אבל (נוסף לזה שאינו ע"פ דרכו ביד חזקה) – במו"נ שם ממשיך ע"ז גם בקלקול תבנית האפוד והחושן ואפילו בהזחת כו', וזה לא כתב כאן, כ"א לקמן (בהל' כלי המקדש) פ"ט ה"י.

21 ברדב"ז שם מתרץ: כי בכלל מצות הקטורת להקטיר ביוה"כ פעם אחת לפני הארון ואמרינן שהי' מניח המחתה בין בדי הארון והו' סמך הרב ז"ל מצוה זו שאע"פ שהיו נושאים בבדים על הכתף היו נוהרים שלא ישמטו הבדים כו'. עיי"ש. וצ"ע דהרי בפרק זה לא הזכיר הרמב"ם דמקטירין הקטורת ביוה"כ בין בדי הארון. ויתרה מזו, הרמב"ם מדבר כאן ע"ד הארון לא כשהוא במקומו

17 לכאורה יש לומר, שלכן, אף שבתחילה כותב "לנוטלו", הרי כשמביא הרא"י מ"בכתף ישאו" משנה ל"מצוה לנשא"ו. וראה לקמן הערה 34.

18 ובאם ס"ל רא"י זה הו"ל למנותה במנין מל"ת.

19 נדפס ברמב"ם הוצאת שולזינגער בסו"ס עבודה "ביאורי מהר"י קורקוס והרדב"ז. . . מכת"י ישן" ע' 26.

20 להעיר ממ"ש במו"נ ח"ג ספמ"ה בטעמי האזהרה מלעשות שמן המשחה וקטורת, ובטעם נשיאת הארון בכתף, שעפ"ז – שייכים ענינים זל"ז.

לקראת שבת

בפרקים שלאח"ז, בפרק ג היכא דמיירי בהלויים²² ועבודתם, או בפרק ד במקום שעוסק
בכהנים²³.

ועוד תמיהה גדולה בהלכה זו, מה שהרמב"ם נשמת מלהזכיר כלל ועיקר מי הם אלו
המחוייבים בנשיאת הארון, רק כתב בסתם "בעת שמוליכין את הארון אין כו' אלא מצוה
לנוטלו על הכתף". והיא פליאה עצומה, מה שלא הזכיר כאן כמו שעשה בסהמ"צ, לומר
דמצוה זו נאמרה על הכהנים²⁴.

ונראה מהא דלדעת הרמב"ם דין משא הארון בכתף אינו כרוך כלל בחיובי הגברא
שבזה, אלא הוי דין בהחפצא דנשיאת הארון עצמה²⁵.

ויש לומר הביאור בכלל זה, דבענין המשאות איכא ב' דינים. חדא, מה שישנה מצות
עבודת הלויים לישא המשכן וכליו בכמה אופנים, "בזמן שהיו נושאין המקדש ממקום
למקום" (לשון הרמב"ם שם פ"ג ה"ח), דמשא בני גרשון ובני מררי ה' להוביל חלקי המשכן ע"י
העגלות, ומשא בני קהת ה' להוביל כלי הקודש (השולחן וכו')²⁶ בכתף. ותו, ה' בזה דין
אחר ונפרד השייך להחפצא דהארון (ולא שהוא דין בעבודת הלויים), שדין מקומו בעת
שנושאין אותו הוא על הכתף. היינו, דכשם שיש לו מקום להניחו בזמן החני', בבית קדשי
הקדשים²⁷, כ"ה בזמן שנישא ממקום למקום ייחדה לו התורה מקום שמחוייבים להניחו,
"בכתף ישאו"²⁸.

24 לכאורה ה' אפ"ל, דבספר היד חזר בו
ממ"ש בסהמ"צ שם, ולא הכריע על מי מוטל
החיוב דנשיאת הארון (ולכן לא כתב דין זה בפ"ג
– גבי עבודת הלויים, וגם לא בפ"ד – גבי כהנים).
אבל מובן שדוחק הוא.

25 ומה שהרמב"ם לא כתב הדין בזה בספר היד
– מי צריך לשאת את הארון – אולי י"ל כי לדעת
הרמב"ם אין נפק"מ בזה (כיוון שהוא דין בחפצא
דארון) ואפ"ל הן ע"י הכהנים והן ע"י הלויים –
ראה מפרשי הרמב"ם שבערות הנ"ל. ואכ"מ.

26 ומסתבר לומר שגם הארון בכללם. ועצ"ע.

27 וי"ל שע"ז דוקא נעשה מציאות דקדה"ק
וקדושת הבית – ראה בארוכה לקוטי שיחות חכ"א
(ע' 158 ואילך) בביאור דברי הרמב"ם רפ"ד דהל'
בית הבחירה.

28 עפ"ז יומתק ל' הירושלמי (עירובין פ"ה
ה"א) "בני קהת שעליהן ה' הארון נתון" (ולא –
"שהיו נושאין את הארון").

(שאו שייך ענין הקטורת) כ"א כשנושאין אותו.
ועכ"פ לפירושו – הו"ל להרמב"ם להקדים סיום
הלכה יג "ונזוהרים שלא ישמטו הבדים כו".

22 וקפ"ש עקב י, ח (ד"ה לשאת את הארון)
שמפרש הפסוק "בעת ההיא הבדיל גו' לשאת את
ארון" שנשיאת הארון הוא ע"י הלויים (ולא כהנים
– ראה רש"י שלאח"ז שם. וראה הערה הבאה).
אבל ראה רמב"ן שם בסופו "כי שבט הלוי נבדל
בעת ההיא להיות הכהנים מהם כי גם הם נושאים
הארון כו".

23 וכמ"ש הרמב"ם בסהמ"צ (הובא לעיל
הערה 4), דנשיאת הארון לדורות היא ע"י הכהנים
(ראה הערה הבאה).

ד ולהעיר שכהקדמה לפסוק זה מביא הרמב"ם שם
רפ"ג "זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש שנאמר
בעת גו".

ובזה מיושב שפיר מה שהרמב"ם הזכירה להלכה זו דנשיאת הארון בכתף, מקודם שהתחיל לעסוק בדיני עבודת הלויים והכהנים מה שמחוייבים בחיובי גברא (שהוא חלק השני דהלכות אלו, ששמם המלא – "הלכות כלי המקדש והעובדים בו"), אלא הזכירו במקום שעוסק ב"כלי המקדש" עצמם, וגם נשמט כאן מלהזכיר מה שהלויים הם הנושאים את הארון, דבכלל זה הדגיש ורמז דלא מיירי כאן כלל בחיובי גברא ("והעובדים בו"), רק הוא דין מיוחד בהחפצא דהארון עצמו ("כלי המקדש"), שמקומו בעת נשיאתו הוא "על הכתף".

ה.

עפ"ז יבאר הטעם דדוקא מצות הארון היא מצוה לדורות, דאינו תלוי בנשיאה שבמדבר דוקא

ובזה מיושב לנו שפיר מה שהסיק הרמב"ם דמחולקים שאר כלים מן הארון לענין נשיאה, ורק בארון היא מצוה לדורות, כיון שכבר מצינו טעם וסברא לחלק בזה בין הארון לשאר כלים (ואין נשיאת שניהם בכתף מטעם אחד), דהא בשאר כלים הוי דין נשיאתם פרט וחיוב ב"עבודת הלויים" לבד, ודמי ממש לנשיאת שאר חלקי המשכן שנתחייבו בהם בני גרשון ובני מררי, דאי"ז דין ופרט בהחפצא דחלקי המקדש עצמם, רק הוא דין באופן עבודת הלויים בנשיאת הכלים.

וא"כ, כשם שאופן נשיאת שאר חלקי המקדש ע"י בני גרשון ומררי אינה מצוה הנוהגת לדורות (אחר שיצאו מן המקומות שבמדבר²⁹), כן הוא בחיוב נשיאת שאר כלים בכתף ע"י בני קהת, דהוי דין ב"עבודת הלויים" ג"כ, ואינו נוהג לדורות (אף שנשארו כלים אלו במקדש, אף אחר גניזת חלקי המשכן הנישאים ע"י בני גרשון ומררי, "אוהל מועד קרשיו . . . אדניו" (סוטה ט, סע"א)).

משא"כ דין נשיאת הארון בכתף נשתנה מעצם גדרו מנשיאת שאר בני לוי, והוא דין בהחפצא דהארון (ולא רק שהוי חיוב בהאופן והדרך שחייבה תורה איך להובילו ממקום למקום), א"כ מובן, שאין לתלות החיוב במקומות שבמדבר (ובזמן שהיו במדבר) "שהיו נושאים המקדש ממקום למקום", רק תלוי הדבר במה שקיים לפנינו החפצא דהארון בעצמו. ולזה נותנת הסברא לומר, דכל זמן שישנו להארון ישנם לדיני מקום הנחתו, ד"מקומו" הוא או בבית קדה"ק או "על הכתף" לכשמוליכין אותו ממקום למקום.

וחילוק זה בגדר דין נשיאה בכתף, בין הארון לשאר כלים, הסיקו הרמב"ם ממדרשי חז"ל הנ"ל גופא, דכיון שמעלת קהת היא דוקא במה שהי' "טוען הארון ששם התורה" (במדבר פ"ו, א³⁰), הגם שהי' נושא אף שאר כלים בכתף, מזה הסיק הרמב"ם, דנשיאת

הארון בכתף לא היתה רק מהיותו אחד מכלי הקודש, אלא מחמת "שם התורה"³¹ – לוחות (וס"ת³²) שבארון³³. פירוש, דמחמת חשיבות וכבוד התורה, צריך הארון שיהי' לו בכל זמן (אף בעת שנישא ממקום למקום) – "מקום" המיוחד לו.

ובזה יבואר מה שהביא בהלכה זו אף האיטור השלילי שלא לישא בבהמה או בעגלות, והביא ע"ז ראי' ממעשה דדוד (כנ"ל בארוכה), דבזה רצה להדגיש דמה שישנו איסור בנשיאת הארון בבהמה או בעגלות אינו רק מחמת ביטול ואי קיום מ"ע ד"בכתף ישאו" (דכן היינו אומרים אילו הי' בזה מצוה ודין ב"עבודת הלוים"), אלא איכא בזה גם מעשה שהוא היפך המצוה, דכיון שכל גדר המצוה הוא מה שישנו "מקום" קבוע לארון אף בדרך, א"כ, בהולכתו (ע"ג בהמה או) על עגלות נעשה היפך הגמור מתוכן החיוב, דנשיאה כזו היא דבר המדגיש היפך מקביעות מקום, וזהו היפך כבוד התורה, עד שהביא הדבר ל"נפרץ פרץ בעוזא".

והוא הטעם למה שהקדים הרמב"ם האיטור קודם שהזכיר המצוה עצמה לישא בכתף, לומר לך דאין האיטור רק תוצאה מן החיוב, כיון שמבטל מ"ע ד"בכתף ישאו"³⁴, אלא הוא איסור נפרד בפ"ע³⁵, דהוי זלוזל בכבוד התורה (שיש בו העונש ד"ונפרץ פרץ בעוזא").

ונעשו חלק הש"י על כן ראוי וכשר לשאת אותה בכתפי האנשים הנכבדים והמקודשים שבנו".

34) עפ"ז יש לבאר שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו, שבבבא הא' כתב "מצוה לנוטלו על הכתף", ובבבא הב' "מצוה לנשא על הכתף": הכוונה ב"אלא מצוה לנוטלו על הכתף" ברישא אינה לקיום מצות "בכתף ישאו" אלא לחיוב נטילתה מצד האיטור של הולכת הארון על בהמה ועגלות (מפני זלוזל התורה), ולכן נקט ל' "נטילה" דהיינו לקיחתו ממקום למקום (ולא עצם מעשה הנשיאה): משא"כ בסיפא קאי במצות נשיאתו מקרא ד"בכתף ישאו", ולכן כ' "לנשא".

35) בסגנון אחר: הקדמת השלילה ד"אין מוליכין כו" מדגיש שתוכן העשה ד"בכתף ישאו" אינו רק חיוב גברא, אלא דין בחפצא דארון, שטעונה "מקום" מיוחד מצד כבוד התורה, ככפנים.

30) וראה בשאר המקומות שנסמנו לעיל (ס"ב) בפנים (במדב"ר פ"ה, א. פרשתנו פ"ו א; ב בסופו; ד; ח). ועוד).

31) ובבמדב"ר פ"ה, ח (שהובא לעיל בפנים ס"ב) מסיים "אלא כיון שהיו באין לטעון את הארון כו' אמר הקב"ה התורה היא חיים שנאמר . . ובני קהת מחזיקין בתורה שהיא חיים זה הארון שנושאים שבו התורה כו'".

32) ראה ב"ב יד, א ואילך דלוחות ושברי לוחות מונחות בארון ומחלוקת בס"ת אם מונחת בארון או בצידו. וראה גם במדב"ר פ"ד, כ (בהמשך להמאמר ע"ד דוד והבאת הארון).

33) וכן מפורש בחינוך שם בשרשי המצוה דנשיאת הארון בכתף "לפי שכל עיקר כבודם של ישראל היא התורה שבה נבדלו משאר העמים

ו.

בזה יישב ב' גרדי כבוד שהביא הרמב"ם בדיני ספר תורה

וטעם וראי' לכל זה, דכן ס"ל להרמב"ם, הוא מהא דעפ"ז יש ליישב היטב פסק הרמב"ם בעצמו בסוף הל' ס"ת, בנוגע כבוד ס"ת³⁶, וז"ל (פ"י ה"ט): מצוה לייחד לס"ת מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר.

ובהקדם, דלכאורה יש להקשות בסגנון לשונו כאן שפתח בדבר כאילו הוא ענין חדש שלא הזכירו עד עתה, מה שמצוה לכבד ולהדר ס"ת, והוא פלאי, דהא בזה קאי כבר בהלכות שמקודם לזה בסמיכות, ובכו"כ דינים, דבהלכה ב כתב כבר ש"ס"ת כשר נוהגין בו קדושה יתירה וכבוד גדול", ובהלכה ט הוסיף ד"כל הרואה ס"ת כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו, ויהיו הכל עומדים עד שיעמוד זה שהוא מהלך בו כו", וא"כ תמוה ביותר מה שמתחיל הלכה יו"ד כדבר חדש שלא עסק בו – "מצוה לייחד לס"ת מקום, ולכבדו ולהדרו כו", וגם טורח להוסיף ד"דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר"³⁷.

ועד"ז יש להקשות בהלכה שלאח"ז, שבה חותם הפרק, וז"ל: "הי' מהלך ממקום למקום וס"ת עמו, לא יניח ס"ת בתוך השק ויניחנו ע"ג החמור וירכב עליו. . מניחו בחיקו כנגד ליבו והוא רוכב על הבהמה והולך". וגם היא תימה, דלכאורה דין זה באופן אחיזת ס"ת, הי' מתאים להציבו בהמשך אחד להלכות שמקודם להלכה יו"ד³⁸, דמיירי בהו בנכנס לבית המרחץ וס"ת עמו כו" (ה"ו שם), וכן באיסור ד"לישב על מטה שס"ת עלי"³⁹. ומה טעם דחה הלכה זו לסיום הפרק, רק לאחר שהזכיר להא ד"מצוה לייחד לספר תורה מקום, לכבדו ולהדרו כו".

וגם יל"ע טובא, מנ"ל להרמב"ם דין זה ד"מניחו בחיקו כנגד ליבו⁴⁰ והוא רוכב כו". דבפשטות (כמ"ש המפרשים, ונסמן בכס"מ ובמגדל עוז) דין זה הוא ממה דאיתא בברכות (יה, א): "המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם ע"ג חמור וירכב עליהם,

שם תחלת הי"א, ובסעיף ד – מרמב"ם שם ה"ו. וכן הלאה. עיי"ש.

38 ראה הערה שלפניו – הסדר בטור וש"ע.

39 ראה ביאור הגר"א בשו"ע שם סק"ב דמ"ש הרמב"ם בהי"א "ויניחנו על גבי החמור וירכב עליו ר"ל על החמור ולא על הס"ת". ולפ"ז ה"ז אותו הדין שבה"ו – דאסור לישב על מטה שס"ת עלי, ובכל אופן הרי הם שייכים זל"ז.

40 להעיר מדין מלך בס"ת שלו (ביד הל' ס"ת פ"ז ה"ב): "הי' עמו כו' מיסב והוא כנגדו. ובכס"מ הניח בצ"ע שבסנה' איתא (כא, ב) דעושה כמין קמיע ותולה בזרועו. ובאחרונים העירו דאיך אפשרי לתלות ס"ת בזרועו.

36 להעיר מהסיום בחינוך שם (במצוה הנ"ל): וזה שנהגו בגלויות היום להוציא ספר תורה לקראת מלכי האומות אין זה בחיוב מצוה זו כלל שכל ב"י רשאים לישא אותו. ואם מדרך כבוד התורה יכירו גם היום שישאו מבני לוי תבוא עליהם ברכה.

37 משא"כ בטור וש"ע יו"ד סי' רפב הובא דין זה "חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת ומצוה לייחד לו מקום ולכבד כו" בתחלת הסימן (ואינו מביא כלל "דברים שבלוחות כו"). אבל ראה בטור – הובא לקמן הערה 48), ולאח"ז באים הדינים שברמב"ם הי' (ופרטים שבהי"א), ואח"כ (בסעיף ב) בשו"ע שם מרמב"ם שם ה"ט, ובס"ג – מרמב"ם

מפני שנוהג בהם מנהג בזיון . . וכדרך שאמרו בעצמות כן אמרו בס"ת⁴¹. אמנם לא נזכר שם כלל⁴² מה שהוסיף הרמב"ם לחדש מעצמו, ד"מניחו בחיקו כנגד ליבו"⁴³.

[מעין לשון זו מצינו לגבי תפילין (ברכות כג, א⁴⁴), אבל התם לא מיירי כלל בהליכה ממקום למקום, אלא בחולצן בשביל בית הכסא, למנוע היפך הכבוד⁴⁵ (והובא ברמב"ם הל' תפילין פ"ד הי"ז)].

ולזה נראה לבאר, דעד להלכה יו"ד עסק הרמב"ם רק בדיני כבוד ס"ת דהו חיובי גברא לבד⁴⁶, "נוהגין בו קדושה יתירה וכבוד גדול"⁴⁷. אמנם מהלכה יו"ד ואילך פתח (בעיקר) בענין וגדר חדש לגמרי, והוא בכבוד הנדרש מדיני החפצא דס"ת עצמו, ד"מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי דברים שבלוחות הברית הן שבכל ספר וספר", היינו, דכיון ש"דברים שבלוחות הברית הן שבכל ספר וספר"⁴⁸, לכך הנה כשם שבארון מחמת לוחות שבו מצינו לדין "מקום" מצד כבוד התורה, כדלעיל בארוכה, עד"ז הוא בהחפצא דס"ת ש"מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו כו"⁴⁹ (היינו ג"כ לכבד את המקום⁵⁰)⁵¹.

45) שלכן אוחזם גלולים "ויזהר כדי שלא תהא רצועה כו" – רמב"ם שם (מברכות שם).

46) ועד"ז האיסור דבזיון וכו' דס"ת שבהלכה ח.

47) לשונו בה"ב כנ"ל. וכן המבואר בהלכה ט, כנ"ל.

48) ולהעיר שבטור כתב "דברים שבלוחות הברית הן הן שבס"ת, לכן צריך לכבדו" בנוגע לדיני כבוד שברמב"ם ה"ט.

49) ראה ביאורי הגר"א שם סוסק"א.

50) ראה טור שם בתחלתו (ועד"ז בשו"ע) במקום "ולכבדו" שברמב"ם: ולכבד אותו המקום. ובכת"י התימנים וכן ברמב"ם דפוס ר' משה בן שאלתיאל (ספרד או פורטוגל קודם רנב או רנז) – גם ברמב"ם הגירסא היא "ולכבד אותו המקום". וראה גם קרית ספר להמאירי (על הל' סת"ם) מאמר ד' ח"א.

51) וצ"ע אם גם ההמשך ברמב"ם "לא ירוק כנגד ס"ת ולא יגלה ערותו כו" הוא גם לנגד מקום הס"ת, אף דלא מפרטו.

41) בגמרא שם מסיים דמ"ש "כדרך שאמרו בעצמות כן אמרו בס"ת" קאי "אסיפא" (ואם הי' מתיירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר). אבל זהו לפי ש"ארישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות", ולא הוצרך הברייתא לפרט.

42) להעיר מע"ז ב, א: מביא הקב"ה ס"ת ומניחו בחיקו. שם יח, א: וס"ת מונח בחיקו.

43) ראה הד"ה בכס"מ שם "הי' מהלך ממקום למקום וכו' עדי' והולך" (וכ"ה בדפוס ראשון דהכס"מ (ויניציאה שלד) שנדפס בחיור). ועד"ז הוא במגדל עוז שכתב "הי' מהלך ממקום וכו' עדי' רוכב על הבהמה והולך" (וכ"ה בדפוס ראשון דהרמב"ם שבו נדפס המג"ע (קושטא רס"ט)).

44) ברכות כג, א. וכן ציין בביאורי הגר"א בשו"ע שם כמקור להדין בס"ת.

ה) כן הוא הדיבור המתחיל בכסף משנה, וכן במגדל עוז. וכן דרכם בכמה מקומות, שמעתיקים לשון הרמב"ם בקיצור, ובמקום התיבות האמצעיות (דלשון הרמב"ם) כותבים "עד".

לקראת שבת

כה

ובזה יתבאר כפתור ופרח מה שבהמשך להלכה זו דוקא⁵² הביא בהלכה שלאח"ז, דין "הי" מהלך ממקום למקום וס"ת עמו", היינו דאף בעת ההליכה ממקום למקום איכא דין זה דכבוד ס"ת שמחמת החפצא, ויש לו דין "מקום"⁵³, כמו בארון מחמת כבוד תורה שבו. ומטעם זה "אם אין שם פחד מניחו בחיקו כנגד ליבו" – היינו שצריך לייחד לו מקום בנשיאתו להחזיקו, בדומה אל הארון שבו הלוחות, דיש לו מקום המיוחד אף בנשיאתו – "נושאו על הכתף"⁵⁴.

סגי בהפסלה (הס"ת) לאחוריו אלא צריך שיהא לפניו כנגד לבו, ולא כשאר הפוסקים. וראה ב"ח לטור שם. ועוד. ובצפ"נ הפלאה בהשמטות להל' ס"ת (נח, ד) מצייץ – על מ"ש הרמב"ם "ולא יחזיר אחוריו לס"ת" – לרמב"ם ספ"ב מהל' כלי המקדש: כשנושאים כו'.

52) משא"כ בטור ושו"ע יו"ד שם, שכותבים (בעיקר) הלכות הצריכות למעשה, כתבו הדברים בסדר המתאים להנהגה במעשה בפועל.

53) משא"כ בתפילין, ראה ברכות כד, סע"א (נסמן בצפ"נ לרמב"ם כאן): מהו דתימא תיבעי הנחה כס"ת.

54) ולהעיר מלח"מ הל' אבל פי"ד הי"ד, שמפרש דעת הרמב"ם כאן דכשאיין שם סכנה לא

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהר"י צ'
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת הש"ת

להצטער בצער הזולת

כשיהודי אחד מצטער בצערו של חברו ומבקש עבורו, הוא מסיר ע"י כך ממנו כל הקטרוגים ושובר כל הדינים הקשים

לעזור לזולת

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש אמר פעם להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: היום ביקרו אצלי שני אורחים, מאחד קבלתי קורת רוח ומהשני צער עמוק. הגיע אז לליובאוויטש ר' אלי' מהישוב אבעליע שליך לליובאוויטש. הייתה אז תקופה שהרביים רצו לעשות מה"ישובים" ערים, כי יצאה גזירה שיהודים לא יגורו בעיירות, והשתדלו ועשו מהישוב אבעלע - עיר. וכך בא אז לליובאוויטש החסיד הרב ר' אליעזר מפלוצק, בעל המחבר ספר"משנת אליעזר". אלה היו שני האורחים שהוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש הזכיר.

כשנכנס ר' אלי' אבעלער ל"יחידות" להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש, שאל אותו: "מה נשמע אצלך" - הוא היה בעל עסק ואיש פשוט - וענה: ברוך השם. "ואיך העניינים בעסקך" - ברוך השם, אלא, רבי, יש לי צער רב מיוסף הנמצא בישוב שלנו, איך לו הצלחה - ל"ע - בשום דבר, אספנו כספים וקנינו לו סוס ועגלה כדי שיוכל לנסוע לעיר עם מעט סחורה - ותמיד יש לו תקלה, הצירים נשברים, לסוס נשברת רגל,

לקראת שבת

כו

ולאחר מכן גונבים את הסוס, כל הדברים השלומיאליים קורים אצלו. רבי - ממשיך ר' אלי' - מה אני יכול לעזור לו? נאנח ופרץ בבכי באמרו: רבי, תנו לו ברכה.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש האזין וענה לו: אכן, אתה יכול לעזור לו הרבה, כשיהודי אחד מצטער בצערו של חברו ומבקש עבורו, הוא מסיר על ידי כך ממנו כל הקטרוגים ושובר כל הדינים הקשים.

לאחר מכן הוציא הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק המוהר"ש מכיסו מטבע, נתנה לר' אלי' ואמר לו: רוצה אני להיות שותף שלך, יעזור לך השי"ת שתוכל לעשות טובה ליהודי ושיהיה בהצלחה.

ר' אלי' נרעד ואמר: רבי, אתי אתם רוצים להיות שותף? היודעים אתם מי אני? הרי אני החומר הגס עליו דנים ב"תניא" שתיקונו הוא רק שבירה וכו'.

אין כעת הזמן לספר מה שענה לו על כך הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש, אלא שממנו קיבל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש נחת.

כשנכנס הרב ר' אליעזר ל"יחידות" והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש שאל אותו, מה נשמע? ענה, שיש לו ב"ה שיעור לעיונא עם אברכים והם לומדים טוב ובשבת הם מאריכים בתפלה אחרי המנין, הם לומדים חסידות וכו'.

שאל אותו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש: ומה בדבר המדות? ענה הרב ר' אליעזר: כמו אברכי גבירים. אמר לו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק: האשמה היא מצד המחנך, לא מצדם. ראשית כל הוא חינוך והדרכה במדות טובות ולא ללמוד את הספר כי אם ללמד את עצמו, כשתבוא לביתך תייסד קופת גמ"ח וכל אחד מהאברכים יפריש לקופה זו מחצית מהנדוניא שלו.

- לא אפעל זאת אצלם - אומר הרב ר' אליעזר. ענה לו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש: כשאני אומר - זה יפעל. אמור לאברכים שכאשר הם נותנים, אין הם נותנים משלהם, ואם לא יתנו - לא יהיה להם אותו כסף. והוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש סיים: כשתבוא לכאן בפעם הבאה תביא לי בשורה טובה יותר.

כשסיים הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש לספר זאת להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק, אמר: אילו הייתי נותן לנפש האלוקית שלי 'להתפשט', הייתי מנשק את ר' אלי' אבעלער.

(ספר השיחות ה'תש"ה ע' צ')

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת **זיסל דבורה**
ב"ר **אלי' הכהן ע"ה**
טענענבוים
נלב"ע כ"י אייר ה'תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י משפחתה שיחיו

לעילוי נשמת
הרה"ת **מרדכי ב"ר אלי' ע"ה**
שוסטערמאן
נלב"ע כ"ב אייר תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י
הרה"ת **ירחמיאל בנימין הלוי**
וזוגתו מרת **לאה** שיחיו
קליין

לעילוי נשמת
האשה מרת שיינא ריבה
ב"ר אלחנן הכהן ע"ה
ראסעל
נלב"ע ט"ו אייר תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

*

נדפס ע"י
בנו הרב צבי נפתלי וזוגתו מרת נחמה דינה
בניו ובנותיו:
ניסן, שמעון ארי', יוכבד מרים, קיילא שיחיו
ראסעל

לזכות
החפץ בעילום שמו
להצלחה מרובה בכל עניניו
בגו"ר ולזחוו"ק